

DEMOKRACIJA

Leto III. - Štev. 32

Trst - Gorica 22. julija 1949

Izhaja vsak petek

Uredništvo: Trst, ulica Machiavelli 22/II - tel. 62-75
Uprava: Trst, ul. S. Anastasio 1/c - tel. 30-39 —
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzutta 18
Cena: posamezna številka L 15. — Naročnina:
mesečno L 65 (za inozemstvo L 100). — Poštni
čekovni račun št. 9-18127.

Potrebna je trezna presoja položaja

Po zamenjavi jugolir v dinarje v jugoslovanski coni STO-ja je vprašanje Trsta zopet enkrat stopilo v ospredje mednarodne pozornosti.

Ne bomo s tem v zvezi raziskovali vzrokov, ki so najpogostejši slovensko državno vodstvo k temu ukrepu, tudi ne bomo raziskovali upravičenosti te mere z ozirom na mednarodne obveznosti, ki jih ima VUJA kot zaupni upravitelj tega ozemlja, kakor tudi ni naš namen ugotovljati, s katere strani so se dosedaj dejansko kršile določbe mirovne pogodbe.

Omejujemo se na ugotovitve, da je ta nepričakovani ukrep sprožil celo vrsto akcij, ki so imele za cilj, premakniti nejasno in v gotovem oziru zapleteno mednarodno situacijo Trsta s sedanjega mrtvega točke.

Ni čudno, da je to priložilo izkoristiti tudi ves italijanski nacionalistični tisk in da je italijanska vlada vložila veliko truda, da si pri tej priložnosti zagotovi konkretnjša jamstva za rešitev tržaškega vprašanja izključno v svojo korist, pozivajoč se na znani predlog treh zapadnih velešil od 20. marca 1948.

Naj danes, ko so se — kot vse izgleda — duhovi nekoliko pomirili, ugotovimo značilno dejstvo, da se je tudi ob tej priložnosti italijanski tisk posluževal bistvene nečestitosti.

V zvezi s predlogom od 20. marca se je stalno pozival na obljube in obveznosti zapadnih treh velešil o vrnitvi STO-ja Italiji.

Ne poznamo sicer vsega ozadja v zvezi s tem predlogom in tudi ne vemo, ali je ta predlog izviral iz predhodnih konkretnjših obljub ali obveznosti, ali pa so jim te morda sledile. Ko pa smo skrbno zasledovali vse vesti in izjave odgovornih zapadnih državnikov, nismo nikjer ugotovili, da je v izjavi bila kdaj koli preokrajšana meja predloga, ali pa da je bilo izrečeno več kot pričakovano ali pa zaupanje na tako rešitev tržaškega vprašanja. Zaradi tega gotovo ne grešimo z domnevo, da od danes okoli predloga ni bil preokrajšan.

Zaradi politične važnosti tržaškega vprašanja, ki sega daleč preko mej STO-ja, tudi ne verjamemo, da si je zapadna diplomacija v tem pogledu vezala roke.

Ce kdaj, je po našem globokem prepričanju danes nastopil čas, da se vprašanje STO-ja presoja trezno in objektivno. Pri tem ne bo težko ugotoviti, da se je položaj po 20. marcu bistveno spremenil.

Zapadne tri velešile sta ob omejenem predlogu vodile v glavnem dva razloga: prvi je bil točno isti, ki je dal povoda Titu pred italijanskimi občinskimi volitvami, da preko Togliattija predlaga vrnitev Trsta Italiji, namreč stremenje, da se na ta način vpliva na izid volitev. V tem pogledu so zapadne velešile zgolj ponovile taktiko tedaj enotne mednarodne komunistične fronte.

Drugi razlog je bil važnejši in ima svoje korenine v posebnih vlogi, ki jo Trst zavzema, ali pa morda točneje rečeno, ki jo je zavzemal v veliki borbi za Evropo med vzhodnim in zapadnim blokom. Kot bi bil Trst v rokah Vzhoda lahko postal za mednarodni komunistični izhodiščna točka za nadaljnje povezave in načrtno prodiranje na evropski jug in jugozapad, tako je Trst v rokah Zapada predstavljal ne samo važno obrambno postojanko proti tej nevarnosti, temveč tudi važno opazovalno točko za zasledovanje političnega gibanja v podonavskem prostoru in hkrati važno točko za vplivanje na razvoj v tem prostoru. Ker je Italija predstavljala na tem delu zapadne fronte najpogostejšo postojanko, se je kot naravna posledica pojavil načrt, da se ji prej ali slej preda v stalno varstvo tudi ta ključna postojanka. Pri tem je bila verjetno zamišljena v ustrezajoči obliki in za gotovo določeno vrsto skupne anglo-amerikanske in italijanske uprave.

Od 20. marca 1948 se je — kot rečeno — položaj temeljito spremenil. Spor Tita z Moskvo je zavezel nepričakovan obseg. Spor se ne vzdržno spreminja v krizo cellega vzhodnega bloka. Ne pretiravamo z ugotovitvijo, da ta kriza zajema polagoma celotni politični, gospodarski in socialni sistem, v obliki kot ga Moskva z vedno bolj dvomljivim uspehom skuša vsiliti vsemu podložnemu evropskemu Vzhodu. Načeto je v bistvu vprašanje, ali je moskovska država in družabna koncepcija v Evropi sploh mogoča. Ta kriza še dolgo ni in ne bo končana. Prav za prav se je šele pričela.

S tem razvojem je vprašanje Trsta stopilo v povsem novo luč.

Trst je izgubil v znatni meri pomen, ki ga je imel še pred letom dni kot važna ključna postojanka na tem delu zapadne fronte in se polagoma pomika v ozadje te fronte. Svoje pravo mesto in svojo vlogo v nastopajočih novih okoliščinah mora šele dobiti.

S tem pa je tudi že rečeno, da ima vsaka prenapetost in vsaka nesmotrnost v zvezi z vprašanjem Trsta lahko težke in neprijetne posledice.

Naj se ob tej priložnosti samo mimo grede dotaknemo možnosti, da bo Moskva tudi v tržaškem vprašanju morda svetu kmalu postregla s kakim novim presenečenjem in da bo morda postopala v tem pogledu na sličen način, kot se je to zgodilo v koroškem vprašanju. Dikazuje Tita, bi znala v primeri obliki tudi Trst podariti Togliattiju. Če namreč Trst zaradi nepokornosti Jugoslavije ne more služiti njenim imperialističnim interesom, naj služi vsaj za krepitev bolj uslužne italijanske partije. Bo potem stvar italijanske partije, da tak poklon politično in propagandistično izkoristi v ustrezajoči meri, kot že danes avstrijska partija izkorišča potezo Moskve v koroškem vprašanju.

Ne da bi se na drugi strani hoteli zadrževati pri pomeni, ki ga je imel Trst vedno in ga ima posebno danes v zavesti jugoslovanskih narodov, ne glede na režim, ki trenutno danes tam vlada, in tudi če ne upoštevamo sentimentalnega nacionalnega momenta, moramo vendar ugotoviti, da ni in ne bo nikdar pozabljeno, da se je iz Trsta pričela italijanska ekspanzija na jugoslovanski vzhod in jugovzhod. Ni nobenega dvoma, da za italijanskim stremeljem po posesti Trsta tudi danes tiči isti nagibi, ko so vendar že ob danih pogojih italijanski nacionalni interesi v STO-ju zaščiteni v najpopolnejši meri za danes in za jutri in ko tudi gospodarski interesi ne Trsta in ne Italije pri tem stremelju, absolutno ne prihajajo v poštev. Gre torej za staro zgolj politično igro, ki je v tem delu Evrope že povzročila toliko zla.

Nujno je torej potrebno, da se že enkrat preneha z večnim igranjem z usodo Trsta zgolj iz političnih razlogov in da se že enkrat upoštevajo njegovi gospodarski in s tem življenjski interesi. Nastopil je čas za pravilno pojmovanje gospodarske funkcije Trsta v zvezi z njegovo sedanjo, posebno pa bodočo vlogo kot glavne luke vsega podonavskega prostora.

Ze prvi znaki nastopajoče gospodarske krize bi morali narekovati potrebno razmišljanje. Naj opozorimo le na dejstvo, da Trst ne more in ne bo mogel živeti večno od tujega vzdrževanja in da se bo prej, kot to danes izgleda, pojavilo z vsvo resnostjo vprašanje njegovega daljnega subvencioniranja, pa naj si bo to z ameriškane ali pa italijanske strani. Pojavlja se že danes potreba, da se vsaka evropska pokrajina čimprej postavi na samostojne in zdrave gospodarske osnove.

Po naključju ali pa po naravni potrebi je Trst dobil položaj internacionaliziranega mesta. Za pristanišče, brezpogojno navezano na svoje naravno zaledje in za nacionalno mešano mesto je ta rešitev bila pravilna. Danes, spričo novega položaja in tržaškem neposrednem zaledju, ne gre dejansko več kot za vprašanje, kako Trstu in vsemu svobodnemu ozemlju tudi s pomočjo mednarodnih činiteljev zagotoviti jamstvo, da bo tudi v bodoče izključno vsako njegovo ogrožanje, pa naj pride s katere koli strani in da se na ta način temu važnemu prometnemu središču omogoči nemoteno izvrševanje njegovih gospodarskih funkcij. Rešitev tega vprašanja — v tem se gotovo ne motimo — spričo sedanjega položaja gotovo ne bi zadelo na prevlečke težkoče.

Pri tem bi pa v eni stvari morala vladati jasnost. Pri rešitvi tega vprašanja gre za malo več, kot za vprašanje, ali naj se dosledno vztraja na predlogu od 20. marca. Gre za vprašanje, kako s previdnim in smotrnimi potezami omogočiti, da tudi ta točka z vsem svojim zaledjem najde na pravih političnih in gospodarskih osnovah svoje mesto v porajajoči se bodoči Evropi.

Ne razumemo, kako koristno vlogo spričo teh perspektiv lahko igrajo izgledi, da se v Trstu obnovi italijanski jadranski imperializem!

Spectator

V tržaškem občinskem svetu je ostalo vse pri starem!

Demokršani ne priznavajo tržaškim Slovincem najosnovnejših narodnostnih in političnih pravic

Po zmagi zapadnih demokratičnih sil nad združenim nacifašizmom po najbolj krvavi vojni, ki jo je kdaj svet doživel; po ustanovitvi STO-ja pod upravo ZVU, kar naj bi kljub vsem nastalim težavam pomenilo za vse Tržacane konec narodnostnega, političnega, kulturnega in gospodarskega zapostavljanja; po dokončnem porazu fašizma med italijanskim narodom in zmagi demokratičnih in krščanskih političnih načel v Italiji; po široko razširjenosti demokratičnega in predvsevolni borbi po slovenskem radiu o novi dobi pravičnosti, ljubezni in enakopravnosti, ki jo bomo doživeli pod njihovo modro občinsko upravo; zlasti pa po modrih izjavah italijanskega demokršanskega voditelja De Gasperi-ja v Trstu o potrebi pravičnega ravnanja s tržaškimi Slovinci v duhu italijanske demokracije, smo si vsi pravi tržaški demokrati predstavljali začetek nove dobe v našem javnem življenju na splošno, posebno pa v okviru kolikor toliko demokratično izvoljene nove tržaške občinske uprave.

Pozabili pa smo v svoji odkritosrčni naivnosti na varljivi videz človeških dejanj in na varljivi pomen človeških besed, ravno tako kot so oni pozabili na načelno stvarnost postene političnega boja v duhu prave demokracije in v znamenju njenih velikih svobod.

Prva seja novoizvoljenega tržaškega občinskega sveta nas je prepričala, da je res naivno govoriti o nastopajočem demokratičnem redu v našem političnem in upravnem življenju!

Kako naj govorimo o demokraciji in celo krščanski demokraciji po izkušnjah z občinske seje, ki

je na žalost le potrdila dejstvo, da omo mogli tržaški Slovinci uživati tako zvane demokratične svobode v javnem življenju le v kolikor bi se oarekli svoji slovenski narodnostni zavesti in svojemu slovenskemu narodnemu ponosu?!

Potek občinske seje, na katero smo polagali tako veliko važnost in v katero smo toliko verovali, je vselej resničen in prepričane demokracije samo razočaral; ni ga razočaral nad demokracijo kot tak, marveč ga je razočaral v pogledu nevednih zagovornikov demokracije in celo krščanske demokracije, ki se pod njenim udobnim plaščem skrivajo, da morejo v novih okoliščinah nadaljevati s staro fašistično igro izigravanja naših najosnovnejših narodnih pravic. Pri tem je naravnost ogabno, da se ta stara igra narodnega zatiranja izvaja v novi politični in tako zvani demokratični tržaški stvarnosti in v rokah in s hinavskim zavijanjem oči!

Kako more kateri koli demokrat odobravati premeteno psihološko režijo okolja in organizacijo poteka občinske seje? Na galeriji so zbrali razne begunce in druge prišleke, ki so občinsko sejo dejansko vodile, ker so primerno vplivale na predsedujočega demokršanskega prvaka, ki bi verjetno brez takih delovnih navdihov ne bil kos svoji odgovorni demokratični nalogi, čeprav je svojo demokratično verjetno najbolje dokazal s tem, da je hotel vzeti besedo vodji tržaškega bloka dr. Stocca, ki seveda ni trovil v italijanski treditistični črni rog; s tem, da je svetoval Slovincem, naj umaknejo zaradi ljubnega miru svoje zahteve

po priznanju enakopravnosti svojega jezika; s tem da je ugotovil, da ne bo nikoli dopustil, da bi bile pravice njegove večine kršene s priznanjem pravic naše manjšine; s tem da je v brk vsaki demokraciji, in celo oni krščanski, poudarjal velike asimilatorske naloge Trsta, ki ga je ponosno nazval »velika potujčevalnica«; s tem da je s svojim irendentističnim in revizionističnim nastopnim govorom pogazil vsa prizadevanja po narodnostnem pomirjenju na našem ozemlju in celo kot prvi tržaški mešanec s svojega odgovornega javnega položaja ribaril v kalnem pogovju vojno hujskaškega revizionizma; in končno s tem, da se kot »najpomnejši sluga najskromnejšega občana« ni niti z besedo dotaknil pravic in koristi svojih slovenskih občanov, čeprav je za njihove glasove po radiu v slovenskem jeziku moledoval z nesramnimi obljubami o zaščiti vseh naših pravic, katerim so na žalost nasledili nekatere pod vplivom nekaterih nenarodnih duhovnikov.

Predsedujoči in novoizvoljeni župan je bil veren izraz ostalega demokršanskega okolja.

Lahko si predstavljamo smelo nalogo našega zastopnika, ki je nosil vso težo borbe pri zagovarjanju naših pravic v tržaškem javnem življenju proti zagrozenemu nasprotniku, kateremu ni nič svetega, niti svetopisemski klic po ljubezni in spoštovanju svojega bližnjega!

Skratka: nič se ni spremenilo pri nas in nič jih ni izučilo! Vse je ostalo pri starem, kot pred vojno, kot za časa fašizma; gre le za drugačno taktiko...

ljana svete pravice do rabe slovenskega jezika v Trstu. Trst ni več glavno mesto italijanske pokrajine, marveč glavno mesto Svobodnega tržaškega ozemlja. Ne vemo, kaj nam pripravlja bodočnost, ali danes je nespolno dejstvo, da STO obstoja in da je to dejstvo splošno priznано. Svobodno uporabljamo slovenskega jezika v mestnem svetu tržaškem je po tolikih letih prvi predlog za uspostavitev mirne sožitja in medsebojnega spoštovanja med obema narodnostima v Trstu. Javi, da se bo kasneje natančneje bavil z vprašanjem odnosov tržaških Slovincov in Italijanov, in sicer v slovensko govornem poročilu, čigar italijanski prevod bo vsem svetnikom na razpolago. Republikanski svetnik Furlan in vpade dr. Agnelettu v besedo z izjavo, da STO ne obstoja; vsekakor se pa določbe mirovne pogodbe nanašajo na STO kot tako in ne na tržaško občino, zato ne more priznati dvojezičnosti na tržaški občini, kjer se ta ni nikoli izjavila.

Independentist Giampiccoli ugotavlja, da ima vsak pravico govoriti v jeziku, ki ga najbolje zna. Dr. Stocca prebere nato še del programa tržaškega bloka o enakopravnosti pravic Slovincov in Italijanov v Trstu in se pridruži predlogu svetnika Jurage.

Na predlog demokršanskega svetnika Sciolisa se prekine debata o predlogu Jurage, in svet preide na overovitev mandatov.

Overovitev mandatov

Tajnik Lonclari prečita določbe o pogojih za veljavnost izvolitve in javi odstop demokršana generala Carpija, na mesto katerega pride v občinski svet dr. Harabaglia.

Pri razpravljanju o veljavnosti izvolitve posameznih občinskih svetnikov nastane na ugovor komunističnega svetnika inž. Brauna zanimiva debata o veljavnosti izvolitve svetnice MSI-je Ide De Vecchi, bivše voditeljice tržaškega ženskega fašija. Gospa De Vecchi izjavlja, da je izvoljena na podlagi ljudske volje; da je bila odpeljana v Ljubljano, kjer jo je ljudsko sodišče na prizadevanje slovenskih žena izpustilo na svobodo, ne da bi uvedlo proti njej nobenega kazenskega postopka. Svetnik italijanskega bloka Slataper u- pa, da ne bo tržaški občinski svet v pogledu gospe De Vecchi stroji

od jugoslovanskih oblastev. Po daljši debati in na tehne pravne utemeljitve svetnikov o pravnihk Stocca (tržaški blok), komunistični Pogassija in liberalca Fortija, odobri občinski svet nadomestitev svetnika Carpija z dr. Harabaglio, medtem ko odloži priznanje veljavnosti izvolitve gospe De Vecchi, ki bo morala dokazati, da ni kršila zakonskih določb s svojo pismeno izjavo, da ni nobenega pravnega zadržka za njeno polnopravno izvolitev v občinski svet.

Svet preide nato na razpravljanje o Juragovem predlogu. Inž. Bartoli apelira na Slovence, naj se odpovedo pravici do rabe svojega jezika v občinskem svetu.

Dr. Agneletto vstane, da čita svojo napovedano izjavo, ki jo prinašamo, na drugem mestu, o slovenskih zahtevah in o razmerju med

Od srede do srede

14. JULIJA: Predsednik Truman govori ameriškemu ljudstvu, da Združene države nikakor ne smejo zmanjšati podpor za Evropo, če jo hočejo obvarovati pred komunističnim. — Titov propagandni minister Džilas napoveduje še ostrejši boj proti Kominformu in Sovjetski zvezi, ki je vzdala koristi socialistične Jugoslavije. — Grška vlada je sporočila balkanski komisiji Združenih narodov, da Tito že dalj časa ne podpira grških komunističnih upornikov. — V Varšavi so jugoslovanski kominformisti začeli izdajati nov protititovski list.

— Češka komunistična partija je razposlala svojim organizacijam zaupna navodila za nadaljnji boj proti katoliški Cerkvi. — Poskus atentata na indijskega ministrskega predsednika Nehruja. — Predsednik kitajske nacionalistične vlade Jen Si San napoveduje, da se nacionalisti odlej ne bodo več pogajali s komunisti, marveč se bodo z njimi borili do končne zmage ali do končnega poraza, pa četudi brez tuje pomoči.

15. JULIJA: Radio grških komunistov vsak dan huje napada Tita in ga dolži zvez z grško vlado. — Slovita češka teniška mojstra Cernik in Drobny sta vzbudila svobodno ter pojeda v Združene države. — Tajna seja ameriških političnih in vojaških pravkov pri predsedniku Trumanu glede odstopa atomskih skrivnosti Veliki Britaniji. — Za Grčijo je tudi Turčija dejansko priznala neodvisno cirenaško državo. — Ameriški finančni minister Snyder je dopotoval v Rim, odkoder pojde še v Ankaru in Atene. — Češki prapadosni minister Čepička dolži praškega nadškofa Berana vlezidaje in napoveduje novo preganjanje Cerkve. — Cirenajski državni poglavar El Senussi je dopotoval v London.

16. JULIJA: Odstavitev sovjetskega prosvetnega ministra Voznesenskega. — Ameriško zunanje ministrstvo je objavilo zbirko uradnih listin, iz katere je razvidno, da Nemci Italijanom kot zaveznikom niso nič zaupali. — Ameriški finančni minister in njegovo spremstvo sta bila sprejeta pri papežu. — Ameriške oblasti vodijo preiskavo proti 20. uslužbenecem glavnega tajništva Združenih narodov, ki so osumljeni volunturnosti za Sovjete. — Predsednik Filipinske republike Quirino napoveduje bližnjo ustanovitev tihomorske obrambne zveze proti komizmu. — Kitajski nacionalisti so ustanovili nov vrhovni obrambni odbor, čigar predsednik je Čang Kaj Sek. — Zaključek posveta obrambnih ministrov zahodno-evropske zveze v Luksemburgu. — Zahodni vojaški upravitelji v Nemčiji so sklenili odpraviti vsako nadzorstvo nad nevojaškim znanstvenim delom nemških učnjakov. — Atenski radio zahteva, naj velešile dovolijo grški vojski udor v Albanijo, da naredi tam red, ker je po Titovem odpadu ta država postala središče nevarnosti za Balkan.

17. JULIJA: Britanski finančni minister Cripps mora oditi na daljši zadržanje v Švicco, kar naj bi pomeni konec njegovega političnega delovanja. — Nemški sindikati prosijo, naj bi predsednik Truman preprečil nadaljnje razdiranje nemške industrije, ki ga pripravljajo Britanci. — Papež Pij XII. je govoril nemškimi katoličanom o Berlenu in na sovjetskem zasledenem področju. — Konec stavke avstralskih rudarjev, ki so jo zamenili komunistični Češki in »stovarski« duhovniki so s priznanim prebrali javno obsešno plačilo lažnikatiške akcije.

Bivši jugoslovanski kralj Peter je z ženo dopotoval v Benetke. — V madžarski vojski so po izjavi obrambnega ministra že 65 odstotkov častnikov nadomestili s komunisti iz delavskih in kmečkih vrst.

18. JULIJA: Moskvoški radio sporoča, da je zabol el obž v karbet grškim komunističnim upornikom. — Šest čeških komunističnih ministrov, med njimi odpadli duhovnik Plojhar, je bilo nedavno poklicanih na enomesečni oddih v Moskvo. — Kitajska nacionalna vlada je potrdila načrt za ustanovitev tihomorske protikomunistične obrambne zveze. — Vatikanski radio pravi, da je boj med Moskvo in Rimom zdaj prišel v trdnje obdobje. — Ameriški atomski strokovnjak, admiral Blandy, je govoril, da je atomska bomba

Od srede do srede

strašno uničevalno orožje, da pa sama ne bi mogla odločiti morbitne nove vojne. — Francoska vlada zanika poročila, da bi nasprotno ameriški načrtu za usposlovanje neodvisne libijske države. — Prvi sestanek mednarodne ustanove za nadzorstvo industrijske izdelave v Porurju.

19. JULIJA: Stalin je sprejel novega britanskega poslanika v Moskvi, Kellyja. — Skupina ameriških senatorjev znova zahteva, naj Združene države ter Uprava za gospodarsko sodelovanje pritisnejo na Anglijo, da bo nehala z razdiranjem nemških tovarn. — Britanski zunanji minister Bevin trdi, da bi vsak poskus za razprednotenje angleškega denarja pomenil nevarnost za svetovni mir. — Poleg demokratične »Narodne zveze koroskih Slovencev« so v Celovcu zdaj ustanovili še titovski »Demokratsko fronto delovnega ljudstva«. — Češka rdeča vlada je zagrozila s hudimi represalijami vsem duhovnikom, ki bi se držali zadnjega odloka Svete Stolice o izobčenju komunistov iz katoliške Cerkve.

20. JULIJA: Sovjetska zveza je poslala Italiji ter zahodnim velešilam protest proti pristopu Italije v Atlantsko zvezo, češ da so Italijani s tem kršili mirovno pogodbo. — Peta obletnica ponesrečenega atentata na Hitlerja, ki je sprožil neusmiljeno likvidacijo zakonnikov v vodstvu nemške vojske. — Ameriški zunanji minister Acheson obtožuje češko komunistično vlado, da s sedanjim preganjanjem Cerkve krši ustavo Združenih narodov. — Na ameriško področje v Nemčiji je pobegnil dr. Smutny, tajnik pokojnega dr. Beneša, ki ve za vse prave vzroke, ki so privedli do komunističnega prevrata v februarju lani. — Bolgarska zbornica je za novega predsednika vlade soglasno izvolila 72 letnega Vasilja Kolarova, ki je Stalinov osebni prijatelj in najposlušnejši hlapec Sovjetov v Bolgariji. — Zunanji minister Sforza zagovarja vstop Italije v Atlantsko zvezo, češ, da prav to daje Italiji nove pravice do Trsta.

Volitev župana v Nabrežini

V četrtek 21. t. m. so v Nabrežini volili novega župana. V svečanem razporedu so se zbrali novoizvoljeni občinski svetniki (6 za SNL, 7 za SIAU, 3 za LF in 4 za italijansko UDI), da izvršijo svojo demokratično dolžnost.

Sejo je vodil svetnik SIAU Slavec kot nosilec liste z največjim številom preferenčnih glasov. Po uvodnih formalnostih in po določitvi tolmača za italijanski jezik je predsedujoči odločno protestiral proti nedemokratskemu postopanju s Slovenci v novem tržaškem občinskem svetu in javil, da se bodo Slovenci v Nabrežini posluževali na svojih občinskih zasedanjih slovenske in da je dana štirim italijanskim zastopnikom popolna svoboda uporabe njihove materinske italijanskega zastopnika Bandini je skušal braniti italijansko postopanje v

obema narodnostima. Med italijanskimi revizionističnimi svetniki in na galeriji nastane divje vpitje, in ta moment izrazi svetnik liberalce Forti ter zahteva prednost pravice do besede pred Agnelettom in vloži predjudicialni predlog, da nima občinski svet pravice delati novih zakonov in zato da ne more sklepati o uvedbi rabe slovensčine, ker s tem prekaša svoj delokrog, ki se mora omejiti samo na občinsko upravo.

Dr. Agneletto ugovarja, da ne gre za nobeno novo zakonodajanje, za nikak nov zakon, marveč enostavno za pritegnitev k sejam slovenskega stenografa in tolmača za slovenski jezik, kar spada v redno upravno pravico občinskega sveta. Apelira na italijanske svetnike, naj spoštujejo demokratična načela in pravice v interesu miru in sporazuma na tej važni točki Evrope.

Liberalce Forti vztraja na zahtevi po glasovanju o svojem predjudicialnem predlogu. Sedaj se javi k besedi svetnik ljudske fronte dr. Dekleva in spregovori par besed v slovensčini. Nastane tako vpitje med razkačenimi italijanskimi prisotnimi šovinisti, da mora dr. Dekleva nehati. Predsedujoči inž. Bartoli »prepušča« navzoči manjšini, da zapostavlja pri izpolnjevanju svojih pravic pravice večine.

Po ugotovitvi independentista Giampiccolija, da priznanje italijanske kot uradnega jezika ne izključuje rabe drugih jezikov v občinskem svetu, nastopi komunist Košuta, ki se izraža v slabi italijansčini, zaradi česar je predmet zasmehovanja italijanskih svetnikov in italijanske publike na galeriji. Košuta ugotavlja grobo kršitev naravnih pravic slovenskega naroda po italijanskih demokrščanih, ki kršijo s tem celo moralne svetopisemske nauke o ljubezni do bližnjega. Konča z ugotovitvijo, da se svobodni tržaški Slovenci ne bodo več pustili zapostavljati od nikogar!

Inž. Bartoli pobija Košuto s trditvami, da se morejo Slovenci svobodno posluževati svojega jezika v govoru in pisavi, toda ne na sejah občinskega sveta; ponavlja še enkrat, da občinski svet ne more spremeniti sedanje zakonodaje

v pogledu uradnega jezika.

Dr. Agneletto zopet vstane in pravi, da Slovenci niso tu od večera, niti od par desetletij, ampak že preko 1300 let, da so oni skozi vso to dobo doprinali k zgraditvi današnjega Trsta in so si v teku stoletij pač pridobili pravico, da se smejo posluževati v mestnem svetu svojega jezika. To je najmanj, kar jim gre po vseh človeških postavah. Inž. Bartoli vpade v govor, češ, da so Italijani tu še več kot 1300 let. Dr. Agneletto replicira, da ni tega zanikal, ali to ne daje še italijanski večini pravice odrediti slovenskim svetnikom rabo njihovega jezika. Protiv se predlogu svetnika Fortija, ki hoče enostavno izogniti se glasovanju o Juragovem predlogu. Ako že neče večina, da se pritegne k sejam slovenski tolmač in stenograf, naj to vsaj odkrito pove. V to svrhu, da se da možnost občinskemu svetu, da brez ovinkov izrazi svoje mnenje o tako važnem predmetu, formulira pisani predlog, ki ga izroči predsedniku in ki se glasi: »Občinski svet sklene, da se slovenski

Demokrščan inž. Bartoli izvoljen za župana

Tajnik Lonciari prečita zakonske določbe o izvolitvi župana in vodi volilno delo. Volilo je 59 svetnikov, tako da je bilo za izvolitev potrebnih 30 glasov. Inž. Bartoli je dobil 33 glasov, komunist Pogassi 13 glasov, independentist Varni in svetnik italijanskega bloka Slataper vsak po 3 glasove; 7 glasovnic je bilo praznih. Inž. Bartoli je tako bil izvoljen za tržaškega župana, posle bo pa prevzel šele po položitvi prisage pred conskim predsednikom dr. Palutanom.

Po izvolitvi je inž. Bartoli prebral že vnaprej pripravljen govor, ki je izvenel zgolj v duhu najskrajnejšega italijanskega nacionalizma in revizionizma. Nobene konkretne izjave nismo čuli o demokrščanskem upravnem programu za našo občino! Platonične izjave o demokrščanski politični etiki in ugotovitve, da bo novi župan veren sluga najponižnejšemu občanu nam prav nič ne povedo!...

Pred volitvijo odbora se oglašajo k besedi dr. Pogassi, ki ugotavlja potrebo po složenem delovanju večine z manjšino, zaradi česar pred-

Rok za osebne izkaznice

Opozarjamo občinstvo, da je 31. julij skrajni rok za vlaganje prošnje za nove osebne izkaznice. Po tem datumu bodo prošilcem zaračunali višjo pristojbino v znesku 100 lir.

Begunci in določeni optanti, ki nimajo potrebnih pogojev za normalno osebno izkaznico ZVU, bi morali takoj ukreniti vse potrebno v skladu z obvestilom št. 16, da se vpišejo pri uradu za razseljene osebe ZVU v ulici Mazzini 30, če tega niso že storili. Tu bodo prejeli posebne izkaznice, ki veljajo za gotove namene, kot na primer za pomoč Mednarodne begunske organizacije (IRO).

Vsi begunci, optanti vključeni, se ponovno opozarjajo na možnosti emigracije, o katerih so bile nedavno objavljene podrobnosti, ker

delom tvorno doprinali skozi stoletja k zgraditvi mesta, kot pomorskega in trgovskega emporija, k premoženju njegovega bogastva in blagostanja. Poleg slovenskih delavcev in obrtnikov moram omeniti tudi one iz slovenskega, hrvatskega in tudi iz srbskega naroda izišle trgovce, industriale, brodarstnike in pomorščake, ki so s svojo energijo in podjetnostjo v trgovini, industriji in pomorstvu povzdignili gospodarski pomen in glas Trsta na stopnjo, ki jo zavdaja svetovna milijonska mesta. V teku desetletij so sicer mnogi teh mož slovenskega in hrvatskega porekla sprejeli italijanski jezik kot svoj jezik, ali na velikem doprinosu slovanstva razvoju in vednosti sledi ugotovitve in podati sledeče izjave v korist medsebojnega boljše spoznanja in razumevanja:

1) Slovenci niso v Trstu od večera ali nekaj desetletij, ampak preko 1300 let. Oni so delili skozi ves srednji in novi vek vse zlo in dobro, vse križe in težave tržaškega mesta skupaj z italijanskimi sosedi. Da se je Trst razvil v zadnjih 150. letih, do pred prve svetovne vojne, iz malega mesteca z 28.000 prebivalcev v četrt milijonsko svetovnoznano tržišče in pristanišče, gre zasloga v veliki meri tudi Slovincem in Slovanom. In to v posebni meri slovenskim delavcem in obrtnikom, ki so s svojim trdnim

mestni svetniki lahko poslužujejo slovenskega jezika na občinskih sejah. Dodal je, da ako bi bil ta predlog obdit, se bodo slovenski svetniki pritožili na kompetentno oblast, ki bi mogla biti v prvi stopnji Zavezniška vojaška uprava. Predlog ni stavljen na glasovanje, ker je predsednik smatral predlog svetnika Fortija za širši predlog in je zato stavil Fortijev predlog na glasovanje. 39 svetnikov glasuje za Fortijev predlog, 20 proti. S tem je slovensčina zaenkrat izločena iz občinskega sveta!

Komunist dr. Pogassi prečita po glasovanju obširno programatsko spomenico in nastopi v obrambo STO-ja z zahtevo po takojšnjem imenovanju tržaškega guvernerja. Svetnik italijanskega bloka Slataper pa s svoje strani prečita drugo ne manj obširno in patetično spomenico z zahtevo, da se Trst, Pulj, Reka in Zader čimprej zopet priključijo k materi Italiji p o uspešno izvedeni reviziji mirovne pogodbe.

Predlog republikanca Geppija z zahtevo izvajanja dnevnega reda je sprejet z dvigom roke, nakar preidejo svetniki po četrtturnem odmoru k volitvi novega župana.

laga v izvolitev v občinski odbor komunistična svetnika Ferlana in Bidovca. Novi župan odgovarja polemčno, da je tako sodelovanje možno tudi izven odbora, namreč v občinskem svetu in opominja na čase iz l. 1945., ko je vladalo trojka Babič - Solieri - Uršič od bila vsako njegovo ponudbo o kakršnem koli sodelovanju pri upravi STO-ja. Po izvedbi volilnih formalnosti proglasi tajnik Lonciari člane novega občinskega odbora, ki ga sestavljajo: demokrščani Cattolia - Cavalcanti, Franzil, Rinaldini, Sciolis, Venier in Visintin; socialisti Bonetti, Dulci in Imwinkl, republikanec Cumbat in Geppi ter liberalce Forti. V odbor so namreč prišli samo člani strank, ki sestavljajo sedanjo italijansko vladno koalicijo. Socialist Benussi, republikanec Furlani in demokrščan Lauri pa so bili izvoljeni za namestnike.

S tem je bil dnevni red prve seje novega občinskega sveta izčrpan in seja zaključena s primernim županovim zaključnim govorom.

ne glede na to, da se bodo po 31. juliju strogo uveljavili predpisi glede osebnih izkaznic, tudi IRO ne bo sprejemala prošnje po 31. avgustu 1949.

Narodno romanje h Gospe Sveti

Od 11. do 25. julija nepreklicno se vsakdo lahko vpiše v seznam izletnikov v tajništvo SDZ v ulici Machiavelli 22-II. od 9 - 12 in 4 - 7 ure. Opozarjamo vse tiste, ki bi se hoteli udeležiti izleta, da je malo mest na razpolago.

Program in pogoji so sledeči: ODHOD iz Trsta v nedeljo 14. avgusta, ob 4. zjutraj s pulmanom do Vrbskega jezera, nato s pulmanom po slovenski Koroški. Kosilo. Nadaljevanje izleta po Koroški. Večerja na Vrbskem jezeru. V ponedeljek zajtrk, nato romanje h

„SLOVENSKI ODER“

Ustanovljen je bil (Slovenski oder) dramski krožek, ki si je nadel važno nalogo, da bo nastopal med slovenskim ljudstvom na STO z dramskimi igrami in gledališkimi predstavami umetniške in zabavne vsebine. Pri slovenskem odru je imel sodelovati del osebja tržaške radijske postaje in drugi igralci izven radia, tudi iz dijaških vrst. Slovenski oder je imel biti, kakor so se dogovorili njegovi pobudniki, naša važna demokratična narodna kulturna ustanova, vzvišena nad strankami in odtegnjena vsakemu političnemu vplivu po načelu, da mora biti umetnost apolitična. Ona bi bila morala delati med našim ljudstvom v smislu demokratičnih in krščanskih načel, ki jih mi vsi spoštujemo in ki so naš kazipot pri vsem našem delu.

Zgodilo pa se je nepričakovano in zadnji hip, ko je imel slovenski oder že nastopiti s svojo prvo igro

(»Divji lovec«) na Repentabru, da so se neki člani slovenskega odra v svoji strankarski prenapetosti izneverili nadstrankarskemu usmerjenju te naše nove kulturne ustanove in postavili slovenski oder v okvir in odvisnost »Slovenske krščanske socialne zveze«, ki je politična stranka netržaškega formata.

To ugotavljamo pred vsem slovenskim narodom, ki mora vedeti, da so na delu tajne tuje sile, ki nečesto dopustijo, da bi demokratiški Slovenci STO-ja složno nastopali in sodelovali vsaj pri večjih javnih gledaliških prireditvah splošno narodnega značaja niti v teh najtežjih dneh naše borbe za naše pravice in naš narodni obstoj. To so stvari, ki jih v življenjskem interesu našega naroda ni mogoče zamolčati in niti iti mirno preko njih.

Protest v Beogradu

Britanska in ameriška vlada sta 14. julija izročili Jugoslaviji napovedano protestno spomenico zaradi uvedbe dinarske valute na jugoslovanskem področju Svobodnega tržaškega ozemlja. (Spomenici sta sestavljeni zelo zmerno. Ameriška vlada najprej protestira proti zadnjim finančnim ukrepom, ki jih je na področju »B« izvedla jugoslovanska vojaška uprava. Nato za vrača jugoslovanske trditve, da bi bila zavezniška vojaška uprava v Trstu kdaj kršila določila mirovne pogodbe z Italijo.

»Jugoslavija« — pravi spomenica — »je s takimi pritožbami pogosto prihajala tudi pred Varnostni svet Združenih narodov, ki pa jih je vedno zavrnili. Vsi sporazumi, ki jih je zavezniška vojaška uprava v Trstu sklenila z Italijo, so v skladu z določili mirovne pogodbe in upoštevajo vedno samo blaginjo tržaškega prebivalstva. Ameriška vlada obžaluje, da je Jugoslavija hotela opravičiti svoj zadnji korak z razlogi, o katerih je Varnostni svet ugotovil, da so neutemeljeni. Zaradi tega vztraja pri stališču, da ravno nedavni finančni ukrepi na področju »B« kršijo mirovno pogodbo. Njihov edini namen je, pospešiti nadaljnje vključevanje področja »B« v Jugoslavijo.

»Vlada Združenih držav« — nadaljuje protest — »je vzela na znanje trditve jugoslovanske spomenice z dne 2. julija letos. Tam jugoslovanska vlada pravi, da se z Italijo ni mogla sporazumeti glede dobavljanja lir za svoje področje.

A ker Jugoslavija ni ubrala poti, kakršno za reševanje takšnih vprašanj določa mirovna pogodba, so dijači Združene države, da ta utemeljitev enostranskega koraka jugoslovanskih oblasti ne more držati.

Združene države so zaradi mednarodnega miru in zaradi blaginje prebivalstva na Svobodnem tržaškem ozemlju že poprej priporočile, kako naj bi se tržaško vprašanje rešilo. Zaradi tega obžaluje sleherni dejanje, ki bi zadrževalo dosedega tega cilja.

Ameriško zunanje ministrstvo je ta protest izročilo odpravniku poslov jugoslovanskega veleposlaništva v Washingtonu, Filipoviću, ker se poslanik Kosanović še vedno mudi v Beogradu. Prepis spomenice so poslali tudi glavnemu tajništvu Združenih narodov ter italijanskemu zunanjemu ministru, kakor je ob podobnih prilikah običajno.

Enako kakor Združene države je storila tudi vlada Velike Britanije, s čimer je zadeva za zdaj uradno zaključena.

»New York Times« pravi k temu, da ameriška in britanska spomenica Titovi vladi ni v Beogradu povzročila zaskrbljenosti ter da jo imajo za čisto navaden dogodek v sedanji diplomatski igri. Gre za trenutno prehodno diplomatsko potezo, ki ne bo nič vplivala na težnjo za splošno izboljšanje odnošajev med Jugoslavijo in zahodnimi velešilami.

Tudi v Washingtonu je videti, da omenjena nota, ki je zgolj političnega značaja, ne ovira pogajanj za dodelitev ameriške finančne pomoči Jugoslaviji.

Ob vpisnični mora vsak izletnik položiti 4.000.— lir in se obvezati, da ostali znesek plača do 6. avgusta 1949.

Prijave sprejemamo do 25. t. m. V pisarni SDZ bo vsak dobil točno navodila v pogledu potnega lista. Samo italijanski državljani dobijo potni list.

Izletniki iz nabrežinske občine naj se glasijo pri g. prof. Floridanu Egonu, kateri je pooblaščen, da sprejme vpisnine in denar in daje tudi vsa potrebna navodila.

Izletnike - pevce naprošamo, da se udeležijo pevskega vaja, ki bodo vsak ponedeljek in petek ob 20.30 v društvenih prostorih v ul. Machiavelli 22-II.

IZJAVA

predstavnika demokratičnih Slovencev in Slovanov dr. Josipa Agneletta na prvi seji tržaškega občinskega sveta, ki pa je bila z vrhščem in vpitjem preprečena

Mislím, da govorim pred občinskim svetom, ki je po svoji ogromni večini ne samo pristaš demokratičnih idej, marveč te ideje tudi v praksi uveljavlja in spoštuje. Zato bodete razumeli, da kot zastopnik Slovencev in Slovanov tržaškega mesta in okolice govorim v letu Gospodovem 1949, po zlomu fašizma in nacizma, v mestnem svetu Trsta, ki ni več glavno mesto Italijanske provincije, ampak glavno mesto Svobodnega tržaškega ozemlja v slovenskem jeziku.

S tem se poslužujem samo pravice, ki jo daje slovenskemu jeziku mirovna pogodba z Italijo v čl. 7. Tržaškega statuta, ki določa, da sta na STO uradna jezika italijansčina in slovensčina. Kdo bi utegnil oporekati, da ni tržaški statut še v veljavi, ali čl. 2. določil o začasni vladi (Strumento relativo al regime provvisorio del Territorio Libero, Annesso 7) določa, da se sproti uporabljajo vse one določbe statuta že za časa provizorne vlade, ki so uporabljive (man mano che tali disposizioni si riveleranno applicabili).

Ali slovenski demokrati smo

realni ljudje, ne pa trmoglaví šovinisti. Zato se bom posluževal italijansčine, ne da bi se seveda odrekal pravici do enakopravnosti slovenskega jezika, v debatah in diskusijah, kjer bom smatral za potrebno in stvari koristno.

Na tej prvi seji mestnega sveta, odkar je bilo Tržaško ozemlje ustanovljeno kot samostojno državno telo, si dovoljujem v imenu demokratičnih Slovencev in Slovanov podkrtati sledeče ugotovitve in podati sledeče izjave v korist medsebojnega boljše spoznanja in razumevanja:

1) Slovenci niso v Trstu od večera ali nekaj desetletij, ampak preko 1300 let. Oni so delili skozi ves srednji in novi vek vse zlo in dobro, vse križe in težave tržaškega mesta skupaj z italijanskimi sosedi. Da se je Trst razvil v zadnjih 150. letih, do pred prve svetovne vojne, iz malega mesteca z 28.000 prebivalcev v četrt milijonsko svetovnoznano tržišče in pristanišče, gre zasloga v veliki meri tudi Slovincem in Slovanom. In to v posebni meri slovenskim delavcem in obrtnikom, ki so s svojim trdnim

za mirno rešitev vseh narodnostnih vprašanj med Italijani in Jugoslavo in poročstvo za ohranitev miru v tem delu Evrope. Zeleti bi bilo, da se meje STO razširijo in tako enkrat za vselej reši problem narodnih manjšin pod Italijo in Jugoslavijo, da se zamore posvetiti vse sile gospodarskemu napredku,raje kakor jih absorbirati v večnih narodnih bojih.

3) Mi demokratiški Slovenci smo bili vedno in smo za pošten, lojalnen sporazum s sosedi italijanske narodnosti. Ta sporazum mora slo niti na principu medsebojnega spoštovanja, jezikovne enakopravnosti ter svobodnega narodnega, kulturnega in gospodarskega razvoja.

4) Skoda, ki jo je fašistični režim povzročil Slovincem z ukinitvijo njihovih kulturnih in gospodarskih organizacij in ustanov, se mora Slovincem poravnati.

5) Tihi bojkot Slovencev, zlasti na gospodarskem polju, pri zapletitvi in pri podeljevanju služb, mora prenehati. Vsi javni uradi morajo biti Slovincem dostopni sorazmerno s številom slovenskega prebivalstva.

6) Prvi mestni svet Svobodnega tržaškega ozemlja je poklican — četudi je izšel iz volitev, ki jih mi smatramo za protizakonite, ker je bila dana volivna pravica ljudem, ki nimajo pogojev, da postanejo tržaški državljani — da doka pobo-

za tak narodni sporazum med obema narodoma, in si s tem v zgodovini postavi trajen spomenik.

Za tak sporazum pa je potrebno, da kot pravi demokrati, ki nosimo odgovornost pred narodom in zgodovino, odvržemo vse one zastarele predsodke, ki so kalili od časa prebujajočih se narodnosti (1848) mirno sožitje med Italijani in Slovanov tega ozemlja. Svesti si moramo biti neizpodbitne resnice, da se narodu, ki prebiva in se bori preko 13 stoletij na tržaških tleh, narodu, ki spada po svoji stvarnosti, uravnoteženosti in ustvarjajoči sili ter po svoji popularizirani, v najširše sloje pronikali kulturi med najbolj napredne narode Evrope, ne more odrediti pravica do narodnega obstoja, razvoja in napredka. To velja za STO, kakor velja tudi za vse Slovence v Italiji.

Predsodki o manjvrednosti Slovencev, izvirajoči le iz totalnega nepoznavanja njihove duše, kulture in vrlin, so bili dovedeni do absurda že z onim dinamičnim podvigom in napredkom, ki so ga Slovinci pokazali v Trstu samem od l. 1895 do l. 1914 na političnem, kulturnem in gospodarskem polju.

Prišel bo kdo in rekel: »Kaj pa kraške fojbe?«, »Ali ni to barbarstvo?« Jaz pa vas vprašam: ali je združljivo z italijansko kulturo in njih 300.000 človeških žrtev v sever-

ni Italiji l. 1945? ali pa to, kar se je delalo z mrtvimi trupli na Piazzza Loreto v Milanu?

Več je Slovencev po kraških fojbah kot Italijanov! In polniti te fojbe so pomagali tudi sinovi italijanskega naroda!...

Bil bi čas, da se pove italijanski javnosti resnica tudi o Istri. Tam se preganjajo Slovenci in Hrvati, ki so proti komunizmu, ravno tako kot Italijani. Preganjanje v Istri se ne vrši iz narodnih, ampak iz politično-ideoloških razlogov.

Zato ne dolžite slovenskega in hrvatskega naroda za to, kar se v Istri dogaja, ampak komunizem, ki ga je med Italijani več kot med Slovenci in Hrvati!

Rekli boste, vse to ne spada na današnjo otvoritveno sejo mestnega sveta. Jaz pa sem smatral, da je ravno ta seja prvega javnega stika po 35. letih med Italijani in Slovenci pravi forum, da vam povem pred vso svetovno javnostjo, da italijanstvu v Trstu ne preti in ne bo pretila s strani Slovencev in Slovanov nikak nevarnost, ako pride do lojalnega sporazuma med obema narodoma.

Iz gornjih ugotovitev sledi kot logična posledica, da bomo mi Slovenci podpirali v mestnem svetu samo ono politiko in ona stremljenja, ki bodo za pravičen sporazum med Italijani in Slovani.

BELEŽKE

Manjšinski urad ZVU

Tržaški Slovenci in Hrvati smo si z drugo svetovno vojno za ceno krvnih žrtv priborili priznanje velikih svetovnih si, da smo enakovredni del v tržaškem narodnostnem sklopu z Italijani. Hrvatoma bo sicer začetek poteka enakopravnostne dobe določila ustavodajna tržaška skupščina, medtem ko uživamo Slovenci to priznanje že od dneva ratifikacije mirovne pogodbe z Italijo.

Glej ga šmental! Po dovršenem dejstvu sklenitve, podpisa in ratifikacije mirovne pogodbe se nekdo na daljnem »far westu« spomni, da so pozabili vnesti v itak precej razčlenjeno mirovno pogodbo z Italijo še določbe o manjšinski zaščiti, najbrž tržaških Grkov, Judov, Nemcev, Avstrijcev, Armencev, Srbov, Angležev in Amerikancev. Italijanskim »demokratom« namreč nihče več preveč ne zaupa, niti naši zapadni zavezniki, ki jih je štiriletno bivanje v Trstu, zlasti pa bridka volivna izkušnja o moči tržaških kominformistov in fašistov v marsičem neprijetno iznenadila in izmodrila.

Tako je tržaški neokorni in skrajno dolarsko dragi upravni šemel prišel do novega manjšinskega urada, kjer naj bi iskale zadoščenja in pravice tržaške, verjetno zgoraj navedene, narodnostne manjšine. Naši zavezniki so se baje prepričali, da vodijo tržaški Italijani politično nepokorščino do zapadnih demokratičnih načel in kljub raznim plahim svarilom celo diskriminacijsko politiko do drugih narodnosti, ki so priseljene Italijane sprejemale s prevleko zaupljivostjo in si jih kot gade redile na dobro rejnih tržaških prsih!

Hvala Bogu, da že ves svet ve, da smo tržaški Slovenci precej demokratično izločeni iz Zavezniske vojaške uprave, tako da nihče ne more sumiti, da je bil novi manjšinski urad ZVU potreben zaradi slovenske diskriminacijske politike do tržaških narodnostnih manjšin.

Profesor Jelinčič

Prijatelj našega lista nam piše: V »Demokraciji« berem večkrat, da se med tržaškimi komunističnimi priskledniki hudo repenči tudi neki prof. Jelinčič. Zelo sem radoveden, če je ta vaš prof. Jelinčič istoveten s prof. Jelinčičem, ki se je počutil spomladi l. 1944. »e prav domačega v kraljevem jugoslovanskem četniškem taborišču Arnesano (prov. Lecce) v južni Italiji ter se tam predstavljal kot nekaj reprezentant nekomunističnega primorskega tabora in seveda tudi odprtih rok sprejemal denarno podporo, ki jo je dajala tedanja kraljeva jugoslovanska vojna mislija v Bariju. Ko so potem Angleži poslali večino taboriščnikov v Egipt, prof. Jelinčiču ni posebnost dišalo oditi tja, temveč se je rajši še nadalje »boril za primorsko stvar« med izdajalci v Arnesanu, počakal še zadnjega izplačila podpore, nato pa izginil iz taborišča. Govorili so, da je odšel v partizansko taborišče v Bari, ker da partizani dobivajo podpore še vedno, seveda pa vsaj jaz tega nismo mogel verjeti, saj je veljal Jelinčič za neomajni značaj in bi sploh nikoli ne mogel zaiti v Arnesano, ako bi bil komunist, saj so znali komunisti že pozimi l. 1943-44. najti slehernega kalina v južni Italiji, ki bi jim nasledil.

To ni slovenstvo, to je komunizem!

Rdeči, kaj ste za časa vojne pravi fantom in dekletom?

»V borbo za slovenski jezik, za svoj narod« — tako ste pravili nam Primorcem, prav tako, ker ste dobro vedeli, kako Primorec hrepeni po svojem materinem jeziku. Prav dobro se spominjam, da je uporabljala isto parolo »stovarišica«, ki je organizirala mladino po vaseh. Ta parola nas je spremljala do konca vojne in še kasneje. Če bi poprej Primorci vedeli to, kar danes vemo, ne bi črna gomila pokrivala izmučena trupla naših slovenskih ljudi! Za slovenstvo je na Primorskem bilo požganih veliko vasi, in ne samo na Primorskem, tudi v širni Jugoslaviji! Za slovenstvo je bilo interniranih v taborišča smrti ogromno slovenskih ljudi. Pod krinko slovenstva ste vi rdeči teroristi vabili v gozdove naše najboljše sinove in brate. Prišli ste na mnogih študijskih komunističnih tečajih, da je renšica, da ste z nacionalnimi parolami vabili ljudi v boj. In Vi, za kaj ste se borili, Vi, ki ste odgovorni za tako strašno gorje? Za tako krasen sistem, s katerim nas mučite vsak dan na vse mogoče načine. Se tukaj, kjer je cona A, čutimo strašno težo Vašega sistema, kaj pa naši bratje odstranjenke zavezave? Ni bilo dovolj krinke »slovenstva«, obljubljali ste kmetom zemljo in še marsikaj drugega. Danes jo imajo, a niso z njo zadovoljni, ker morajo zanjo plačevati velike davke in si želijo na-

zaj gospodarja, ker so pod njim mnogo bolje živeli. Tepli ste ljudi in jih zapirali zato, ker so bojkotali jugolire in danes, Vi sami nočete, saj ne pustite ubogega kmeta, da prodaja v cono A niti en liter mleka! Vi pa z Vašimi zadrugami in tako zvanimi privatnimi podjetji lahko izvažate blago za metro-lire v Trst in potem prirejate banke in kupujete vse mogoče stvari na račun ubogega ljudstva, ki ga izkoriščate na vse mogoče načine. Če ne bi nas bili varali na tako podel način, ne bi imeli Primorske v borbi z Vami! Na tako svobodo mi nismo niti od daleč mislili! Pravite, da vlada v coni B demokracija — lažnjivci, to ni res! Zakaj ste zaprli Flego Marjana iz Loparja? Bil je zaprt prvič, ker je hotel razorožiti nekega zaščitnika. Drugič pa ste naročili tajniku odbora, naj napravi prijavo za neke izjave, ki jih je Flego podal še leta 1946. ali 1947. kot n. p. r., da v Istri ni niti 10 odstotkov ljudi za ljudsko oblast in slično. Seveda tajnik Vas je ubogal, ker je ubog neizobražen kmet in verjame vse, kar mu nabijate v glavo. Flego Marjan pa je precej inteligenten in bi utegnil Vam škodovati, zato ste ga zaprli. Vsaj tako je nekje izjavil nek komunistični funkcionar. Ubogi človek, ki pride v koprške zapore! Tako je demokracija »B«, če človek izrazi svoje mnenje o neki stvari in ker Vam to ni prav, ga zaprete in daste na razpolago oddelku za notranje zadeve.

Sloga jači, nesloga tlači!

Sicer je res, da nima smisla »zvoniti po točie, ali za danes začnem ravno s tem zvonjenjem. — In ker sem že začela s pregovorom, naj nadaljujem: »Kdor ne spoštuje se sam, podlaga je tujčevi peti« in da bo dobrih reči tri po običaju, še »sloga jači, nesloga tlači!« Malo satiričen nasmeš vzklje na marsikaterih ustnicah, ko čita te vrstice. — Ali meni so prišli v spomin ti trije pregovori, posebno zadnja dva, ravno ker so se mi zasolile oči, ko sem prebirala podatke o volitvah in komentarje v tujih listih. Solze žalosti in sramu, ko sem opazila, da nas je tako malo, Slovencev-Slovanov v Trstu. Kje je tisti slavni izrek: »Biti slovenskih starišev otroci! Ali smo postali janičarji? In janičarji — še iz šolskih let se spominjam, da so nam pravili, da so janičarji hujski kot Turki sami! — Kateri dedni greh nas zasleduje, katere očetovske napake so povzročile, da nas je sram biti Slovenec? — Res je, fašistična vihra nas je premlela, komunistični internacionalizem nas je omrežil, ali da nas je res tako malo ostalo — tužna nam majka!...

A da bi to bilo le v sredini mesta, kjer se šopirijo včeraj privržani Italijani — »pazienza« — ali predmestje, okoliške vasi, ki so bile vedno slovenske in kjer še sli-

šiš slovensko govorico, da je tudi tam premagal narodno zavest privandranec, to je tembolj hudo, to tembolj boli in tembolj sramoti naše slovenstvo.

Zavedajmo se, da smo se rodili na svoji zemlji kot Slovenci! Kaj je treba strankarstva, saj strankarstvo rodi sovraštvo. Ob rojstvu smo bili Slovenci in Slovenci ostanemo vedno. Slovenec bodi Slovincu brat in ne glej, ali je tega ali onega mišljenja; kadar gre za to, da potrdimo našo narodnost, smo vsi le Slovenci. Ne zanašajmo se na bratstvo drugorodcev, ki ob dani priliki le privlečejo svojo narodnost v prvo vrsto in nimajo smisla za janičarje, ki so le dobri, kadar je treba kje »kostonj iz žerjavice pobirati«, da si prste ožgejo in — kake osmojene skorje grizejo. In končno, kdor zataji svoj rod, postane izdajalec, izda najsvetejša čustva, ker izda očeta in mater in takemu niti Bog sam ne more več zaupati.

Moja vzgoja je bila verska in med šolanjem sem se učila molitve v kakih 3.-4. jezikih, molitve v tujih jezikih so pozabljene, ali »Očenaša«, ki me ga je mama naučila »po slovenski«, tega nisem pozabila.

»Slovenka sem, Slovenka sem, tako mi je mati djala...«

Rozandra

Pismo iz cone „B“ Tržačanom

(Članek je bil napisan tik pred zamenjavo denarja v coni B; zato ga objavljamo, ne da bi jugolir spremenili v dinarje, kar lahko opravi sam čitatelj!)

Z velikim zanimanjem smo sledili volitvam v vaši coni, ali kakšno je bilo naše razočaranje ob izidu istih! Nočemo učiti politične modrosti Slovence, ali po našem skromnem mnenju je tudi tu večina skočila s tira, katerega zahteva današnji čas. Mi Slovenci iz »B« cone smo bili trdno prepričani, da se po štirih letih neprestanih političnih neviht na našem ozemlju in sedaj, ko se je vsaj vam nudila prilika, posebno še, ker so bile volitve res svobodne, predstavite svetovnemu mnenju v drugi obliki, kar se pa na žalost ni zgodilo.

Iz volivnega izida opažamo, da se vaše politično mnenje po izobčevanju Tita ni nič izpremenilo ter da še vedno verujete ljudem, kateri s propagando, da se borijo za svobodnega človeka, obetajo še na tem svetu sveta nebesa (mislimo na KP, katere je kot takšna nastopila le v Trstu in v Miljah, medtem ko je v slovenskih občinah nastopila pod firmo UAIS in povsod — izvemši občino Repentabor — odnesla večino). Danes je še vsakemu našemu otroku znano, da so titovci in kominformisti isto maslo, mogoče so samo drugi ljudje (v coni »A« niti to ne, ker so še pred letom dni skupaj bili in izgleda, da ste vi na to pozabili!) — katerih cilj je, ne osvoboditi ljudi iz krepeljave kapitalizma, nego jih zaslužiti.

Mi Slovenci smo za časa vojne sodelovali in se žrtvovali v OF, da se osvobodimo italijanskega imperializma in v tem smo zaradi prilik tudi uspeli, nismo pa uspeli uničiti ali vsaj zmanjšati vpliv in delež na vodstvu, katerega so si komunisti z zvijačo in tudi siloma pridobili za časa vojne in zadržali tudi po končani vojni.

Po končani vojni, kakor se spominjate, smo pri nas imeli volitve in vsaka vas si je izvolila v svoje narodne odbore svoje najboljše ljudi in bili smo zadovoljni. Ali, glej vraga, komunisti so nam v vsaki

odbor vrinili tajnika, kateri, četudi ni bil partijec, je bil njihov simpatizer, kateri je delal in dela vse po navodilih vodstva iz Kopra. V začetku narodni odbori niso vedno soglašali s temi navodili, danes si pa ne upajo upirati se, ker se boje represalij in tako skupina 50-60 partijcev drži celo »B« cono v svojih kleščah, kjer izvajajo leninsko-stalinovo teorijo v praksi. Leninsko-stalinovo prakso izvajajo komunisti pod lažnim imenom ljudske oblasti, kateri je predvsem največ pri srcu trgovina in ustanavljajo tako zване nabavno-prodajne zadruge v vsaki vasi in diktirajo cene, ki so v današnjem času sramotne. Odkar svet stoji ni kapital diktiral takšnih cen in tako izkoriščal svojega bližnjega!

Letošnji pridelek češenj je bil izvanreden; morali smo ga pa oddati po 25 lir kg in je zato mnogo kmetov pustilo sadje raje na drevesih. Mladi krompir moramo oddati po 20 lir, za zelenjavo nam plačajo tako nizko ceno, da ne dobimo niti za seme in gnojila. Podjetje pod imenom »Fructus« pa pošilja večino vseh stvari v Trst in kaj ono zasluži vidite sami, ako primerjate tržaške cene z našimi. Kmetje, ki pridelujemo žito, si po novem zakonu — zakone, katere moramo strogo izpolnjevati, ker nas sicer ljudska oblast za najmanjšo kršitev pošlje na prisilno delo! — lahko zadržimo 200 kg pšenice na glavo v družini za leto dni, kar oddamo pa nam plača druga po 12 lir za kg. Če pa imamo koruzo, si zadržimo 300 kg na leto, zadruga pa plačuje ostanek po 9 lir kg. Kmet ima pravico, da si zadrži za svojo letno uporabo ali pšenico ali pa koruzo, ne pa oboje skupaj. Iz razgovorov, ki jih imamo z vojaki, ugotavljamo, da imajo v Jugoslaviji isti zakon. Ali nam kmetom in vsem onim, ki imajo kakšno obrt, trgovino, gostilno ali prost poklic so nam že zdavnaj odzveli tako živilske izkaznice, kakor tekstilne nakaznice; cene nekaterih stvari v prosti prodaji so na sledeče: n. pr. 1 kg mesa stane 600 lir! Torej, če si hočemo kupiti en kg mesa, moramo prodati 30 kg krompirja ali pa 24 kg češenj.

En kg pšeničnega kruha stane

120 lir, beli kruh z dodatkom sladkorja 500, kg koruzne moke pa 90 lir.

En žepni robec stane 575 lir (robce boljše kvalitete dobiš v Trstu za 80 lir!)

Za 3 metre sukna za obleke plačaš 28.000 lir (ali paziti je treba, da obleke ne nosiš v deževnem vremenu!).

En par čevljev stane 5.000 do 6.000 lir.

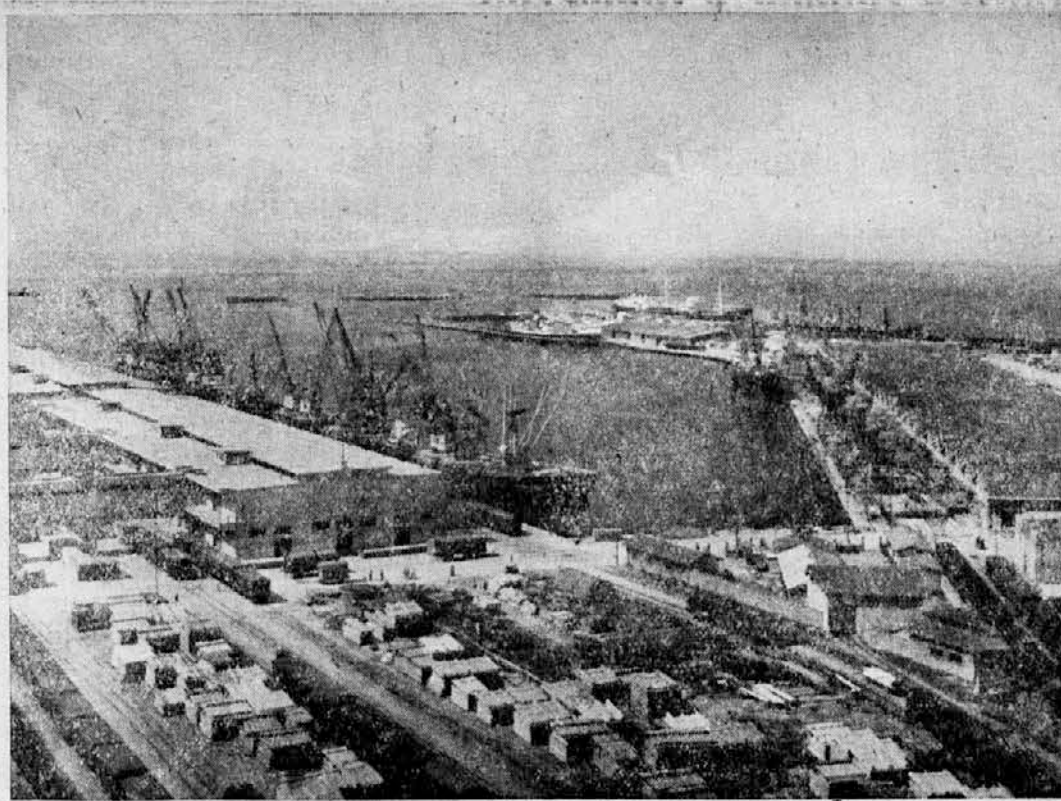
In kako ljudska oblast skrbi za naše zdravje, evo sledeči primer, katerega smo večkrat opazili minulo zimo v obalnih mestih. Pšenica je prihajala iz Jugoslavije do Rovinja z vlakom, od tu z jadrnicami v druga obalna mesta. Navedene jadrnice pa se uporabljajo za prevoz raznih stvari: ogelje iz Raše, pesek, cement in kamenje. Kadar so prevažali pšenico, niso bile ladje predhodno niti pomene ali oprane od ostankov oglja, peska, cementa, nego so napolnili trup ladje s pšenico. In ob obalnih mest Piran, Izola, Koper, kjer so izkrcavali to pšenico, je bila ista prepeljana na konjskih vozovih in kamionih v mlino, ali niti ta prevozna sredstva niso bila za to priliko očiščena od raznih ostankov oglja, gnojila, peska, cementa, ki jih dnevno prevažajo. Milinarjem, četudi imajo naprave za čiščenje pred mlavijo, so strogo prepovedali, da bi isto prečistili. In tako smo imeli kruh, ki je bil večkrat bolj podooben oglju nego pšenici in okus takšen, da ga mnogo ljudi ni jedlo; oni pa, kateri so ga jedli, so imeli razne želodčne bolezni. In še danes je kruh zelo slab, skoro neužit.

Kako pa je delavec nagrajen za svoje delo, delavec, kateremu komunizem govori o diktaturi proletariata nad celim svetom, čeprav ga enako izkorišča kakor nas kmete in sploh vsako bitje, kateremu ta komunistična diktatura zavladala?

Nekvalificiran delavec ima na uro 56 lir, na dan 448, na teden 2.688 lir.

Kvalificiran delavec ima 72 lir na uro, 576 na dan in na teden 3.956 lir.

Uradnik prejemal mesečno od 10.000 do 18.000 lir, upravitelj podjetij in tvornic 22.000 lir. To so čiste plače, katerim je treba odbiti 32 odstotkov za bolniško blagajno in drugo. Ker pri nas na trgu in v trgovini ne dobijo nič izvemši sadja ali zelenjave, in še to, kadar je sezona, smo primorani, da stvari, katere so nam najpotrebnejše za vsakdanje življenje, kupuje-

Promet v tržaški luči se naglo bliža predvojni višini. Velik del tega prometa tvorijo E.R.P. dobave za Avstrijo, opaža se pa tudi velik napredek trgovinske izmenjave med vzhodom in zapadom na splošno. Dežele tržaškega zaledja, zlasti pa Češkoslovaška, Jugoslavija, Madžarska in Avstrija se tržaške luke vedno bolj poslužujejo pri svoji izvojni in uvojni trgovini s prekomorskimi državami.

Zgodovinski razvoj narodnostnega stanja v Trstu

UVOD:

Najnovejše politične razmere so znova načele vprašanje našega narodnostnega obstoja na tem ozemlju. Z velikimi in debelimi črkami se je pisalo, da so po volitvah Slovinci v Trstu le nepomembna narodna manjšina, ki je poslednjem času do bolj potrebna policijske in anarhiste pozornosti, kot pa politične. To stalno in zavestno poučevanje nepomembnosti Slovinci kot odločilnega faktorja v tržaškem političnem gibanju ima nedvomno le ta cilj, da z ene strani že vnaprej prikaže čim bolj neutemeljeno sleherni slovensko zahtevo, z druge strani pa da podužarja italijanstvo Trsta ter da so Slovenci le »priseljenci«, samo gostje, ki se zato morajo zadovoljevati s tem, kar dobe. Naslednja

poglavja pa bodo pokazala, da je stvar v resnici drugačna, pa naj je prenapetim piscem protislovenskih člankov v italijanskih listih všeč ali ne. Narod, ki živi na tem ozemlju že tisoč tri sto let, ne more biti kar tako izbrisan v teku nekaj mesečne volivne propagande, še manj pa je trenutna razcepljenost slovenskih sil na tem ozemlju in njihova navidezna šibkost zaradi protinardne fratelančne politike gotov znak, da Slovinci niso šibkost Slovinci pri volitvah je bila le rekonvalescenten pojav, prihodnost pa bo pokazala, da so se Slovinci po trenutni zmedi, ki so jo zanesli v njihove narodne vrste komunisti in s katero so se okoristili irendentistični elementi domačega izvora, znova znašli na svojih domačih tleh, katere bodo branili tako, kot so jih branili sko-

zi trinaest stoletij Romanom, O-brom, Madžarom, Germanom in Turkom v brki!

I. TRST PRED PRIHODOM SLO- VENCEV

Italijani radi zagotavljajo, da so Trst ustanovili Rimljani in zato iz tega sklepajo po svoji nacionalistični logiki, da mora že zaradi tega nujno pripasti Italiji. Pustimo ob stran dejstvo, da bi po isti pravici lahko zahtevali tudi Španijo, Francijo, Veliko Britanijo in sploh vse dežele, ki so spadale pod rimski imperij z balkanskim polotokom vred. Oglejmo si način, kako so Rimljani prišli do teh ozemelj, ki jim gotovo niso padla v naročje kot jabolka z zrelega drevesa. Omejimo se samo na primer Trsta, ki je v svojem bistvu enak vsem drugim.

Trst in Istro so Rimljani zasedli po dveletni krvavi vojni, v kateri so pobili cvet domačega prebivalstva in ga tako oropali pravice do svobode, ki jo je prav tako imelo, kot oni. Na razvalinah teh naselbin in gradišč so potem Rimljani postavili svoje vojaške kolonije,

da so lahko krotili uporne podjarmljence. Tem svojim postojankam so dali bodisi rimska imena, ali pa so samo polatinili stara domača imena, ki niso imela ničesar skupnega z latinščino. Delali so nekako tako, kot so počeli dva tisoč in še več let pozneje njihovi namišljeni potomci, ki so iz slovenskih vasi in trgov delali laške trdnjave raznarodovanja in potujčevanja. V obeh primerih je torej šlo za iste postopke in cilje.

Narod, ki je prebival na tem ozemlju pred prihodom Rimljanov ni z njimi v jezikovnem in političnem pogledu imel nobene skupnosti. Etnografsko je pripadal Srednji Evropi, tako kot pripada še danes tržaško prebivalstvo, o čemer pa bo govora kasneje. To prebivalstvo je bilo keltsko-ilirska mešanica, ki se je delila v več plemen in ki so naseljevala velik del Balkanskega polotoka in Srednje Evrope. Zadnji ostanki Ilirrov so ravno Albanci.

To ljudstvo so si torej Rimljani podvržili z ognjem in mečem. Med drugimi vojaškimi kolonijami, ki so jih ustanovili, je bil tudi Trst,

katerega so imenovali Tergeste. Ravno koren te besede pa kaže, da je nerimskega izvora. Mnogi zgodovinarji so iskali koren temu imenu v številnih jezikih, toda če upoštevamo, da so na tem ozemlju bivali pred prihodom Rimljanov Kelti, potem je pač najverjetnejša razlaga ta, da izvira to ime iz keltske in bi v keltski splošni TWRGESTE pomenjalo »mesto ob morju«, kar tudi je.

Seveda ljudstvo, katerega so si Rimljani podvržili, ni mirovalo in si je v večkratnih uporih skušalo spet priboriti svojo izgubljeno svobodo. Zato pa so tudi Rimljani morali dovažati v svoje trdnjave vedno več vojaštva, da so lahko vzdrževali red in varnost na svojih mejah. To z apeninskega polotoka doseljeno prebivalstvo se je sčasoma udomačilo in se tudi krvno povežalo z domačim avtohtonim prebivalstvom. Tako je polagoma prihajalo na obeh straneh do izginjanja prvotnega etnografskega in antropološkega tipa prebivalstva. Podjarmljenci so zlepa ali zgrda sprejemali romansko kulturo, Romani pa kri svojih podlož-

nikov. Tako se je zgodilo, da ob razpadu rimskega imperija v teh krajih ni bilo več slišati čiste latinščine razen med višjo rimsko gospodo, niti ne prave stare keltske, pač pa je romansko-keltska mešanica govorila jezik, ki je predstavljal nekako spačeno latinščino, pomešano s keltskimi besedami in izrazi. Tako je nastala ladinščina, iz katere se je pozneje razvil samostojni furlanski jezik, katerega so govorili še pred sto leti v Trstu in ga je šele v novem času spodrinilo beneško narečje. Slovenci so torej ob prihodu v te kraje nalezli na ljudstvo, ki je duhovno in kulturno bilo romansko, etnografsko in jezikovno pa že precej oddaljeno od čistega romanstva, ki je kot »romaniță purissimă« dejansko obstajalo le v prvih generacijah rimskih doseljencev z apeninskega polotoka.

Iz vsega tega je razvidno, da o kakem pristnem romanstvu v Trstu sploh ne more biti govora, ker je to predstavljalo le nasilno in proti volji domačega prebivalstva priseljen narodnostni element o-kupatorjev. (Se nadaljuje)

mo v Trstu. Kurz pri zamenjavi jugolire v metrolire je danes 3 za 1; zato kmet zaradi slabo plačanih pridelkov in delavce zaradi slabe plače si ne moreta privoščiti ta luksuz, da bi zamenjavali te z znojem zaslužene jugolire. In tako si vsak pomaga, da pride kar more do metrolir. Zene in hčerke nam grede kakšen dan v tednu v Trst, da pomagajo pri raznih hišnih delih in tu z enodnevnim delom zaslužijo več, kakor naši cel teden v tovarni in tako nam zvečer prinese ono, kar nam ljudska oblast ne da, ker tega nima.

Tako, dragi Slovenci iz cone A! Na kratko smo vam opisali, kako živimo Slovenci v coni, upravljanju od komunistov, to je tistega komunizma, kateremu ste pri volitvah tako nepremišljeno oddali ve-

čino svojih glasov! Čudimo se, kako ste morali po štirih letih, ko vsak vidi cilje komunizma, tako postopati! Rekli bi, da ste se vedno lahkoverni. Če to odgovarja resnici, potem nimate daleč do nas, da se prepričate, da je lahkovernost s komunisti usodopolna, pa naj gre za jugoslovanski ali pa italijanski komunizem...

Da se malo bolje spoznamo, bi vam priporočali, da ob nedeljah pridete k nam na izlete in vsaka kmečka hiša, ki ima vino, vas bo postregla z našim dobrim vinom, katerega vam že vnaprej nudimo po 40 metrolir za liter, ali za podzob prinesite s seboj!

Medtem pa:
Smrt komunizmu —
svoboda Slovanom!

Kadar pišejo „suhi“ može...

Gospod Andrej Budal je v »Soči« od 16. t. m. in v »Primorskem dnevniku« od 17. t. m. napisal pozdrav in voščila slovenskemu pisatelju humoristu g. Damiru Feiglu za njegov sedemdeseti rojstni dan (18. VII. 1879 - 18. VII. 1949). Najprej opisuje g. Andrej Budal točno in vestno slavnostni večer, ki so mu ga njegovi prijatelji in častilci pridrili v Grljanu »26. velikega srpana leta 1939 po Kr.« Med temi prijatelji — navaja g. Andrej Budal — so bili tudi dr. Avgust Šfiligaj, dr. Vesel, dr. Josip Agnetto in drugi. Kar naenkrat pa se gospod Andrej Budal spomni, da je sedaj on prav za prav »tovariš«, in glej, njegovo pero se zalije, pred očmi se mu zalesketajo rdeči oblaki, spomni se na »tovariško« dolžnost in doslednost in ti napiše sledeči stavek: »Ondam so ga (tovariša Feigla, op. ur.) obsodili na praviljono visoko globo, kakor da je milijonar, in to po zaslugi nekaterih »pravih« Slovencev, ki so sedeli pred desetim leti med njegovimi častilci v Grljanu, danes pa so začeli globoko v »stuje vrtincev.«

»Tovariš Andrej Budal, ki se v »Soči« od 16. t. m. sam imenuje »suhega«, namenoma pozablja, da je bil lani obsojen »tovariš« Feigla, ne pa gospod slovenski pisatelj Feigel, in to po zaslugi »tovarišev«, ki so mu naložili mesto odgovornega urednika rdeče »Soče«. Obsojen pa je bil, ne zaradi kakega njegovega humorističnega dela,

katerega bi se ves slovenski narod prav srčno veselil, ampak zato, ker je teta »Soča« klevetala in žalila res prave demokratične Slovence, ki niso klonili niti pred fašizmom, niti pred komunizmom, prav zato ne, ker nimajo niti »suhe« hrbtenice, niti »suhega« lažnega besedičenja, vrženega tjavendan, zato da bodo visoki »tovariši«, katere »suhe« hrbtenice rade ubogajo, zadovoljni s podložnikom. Ti pravi Slovenci ne poznajo, »suhi« tovariš Budal, »stujih vrtincev«. Oni so stali, stojijo in bodo stali vedno trdno na straži za blagor slovenskega naroda, njegove blaginje, kulture in omike. »Tuj vrtinec« pa je le komunizem, kateremu se je, žal, tudi pisatelj gospod Andrej Budal udal, namesto da bi Slovence učil, kakor je začel, po pravih načelih in izročilih, in jih s kakim lepim slovstvenim ali zgodovinskim delom tolažil, da ni bil slovenski narod nikoli komunističen.

In še to: zgodovini na ljubo — katero je »tovariš« Budal zamolčal — bodi povedano, da se je le po zaslugi »pravega« Slovence literata (in ne »tovariša«!) Damir Feigel rešil kazni in zadrege, v katero so ga spravili tuji komunistični vrtinci.

Domačemu zaslužnemu literatu Damiru Feiglu za njegov rojstni dan prav iskrene čestitke in voščila, kakor smo mu jih že izrazili leta 1939!

Učitelji z Goriškega nam pišejo

Od raznih učnih moči na slovenskih osnovnih šolah na Goriškem smo prejeli pisma, v katerih se pritožujejo, da se jim godi krivica. Gre za ocenjevanje učiteljskega delo, ki je letos vršilo po navodilih okrožnice, za katero se utegnejo skrivati tajni nameni. Vsakomur je znano, da se tudi učitelji med letom in ob zaključku pouka ocenjujejo, da se ugotovi njihova sposobnost in uspeh. Na to oceno dajo učitelji in učiteljice posebno pozornost, ker se jemlje v poštev pri napredovanju in podelitvi mest. Oceno napravijo in dajo didaktični ravnatelji po navadnem kriteriju in običaju, da pregledajo snov, ki jo je učitelj v šolskem letu učil, način kako je učil, njegovo poštenost in prizadevanje, da se učenci mnogo naučijo ter uspeh razreda. Ravnatelji in tudi šolski nadzorniki, pa tudi šolski skrbniki se o vsem tem najraje prepričajo tako, da čisto običajno razrede in tudi sami izprašujejo učence.

Letos tik pred zaključkom šolskega leta pa sta obe goriški didaktični ravnateljstvi za slovenske osnovne šole izdali enako okrožnico sledeče vsebine: »Glede ocen učiteljskega delo prevladuje splošno mnenje, da so bile lanske leto v prejšnjih primerih previsoke. Vzemite to na znanje. Za tekoče šolsko leto bodo pravičnejše in primernejše.«

Okrožnica je enaka za obe didaktični ravnateljstvi, zato vsakdo verjame, da jo je prav za prav izdalo, odnosno naročilo nadrejeno šolsko skrbništvo, in prav zaradi tega se mnogi vprašujejo: kakšen skrivni namen naj bi ta okrožnica imela? Posledice okrožnice so namreč sledeče: da so mnoge učne moči, ki so v prejšnjih letih imele vedno odlično oceno, ali »desete«, in so poznane kot poštenjavne in resne, v mnogih primerih s številnimi razredi, ki so tudi pokazali dober uspeh, prejele letos oceno »sema«.

Drugi so dobili »desete« (odgovornost za tako trditev prepustimo zatrdjevalcem!), ne da bi take odlične ocene zaslužili, zlasti ker so imeli maloštevilni razred, ki ni dal (trdijo) zadovoljivega uspeha.

So namreč učitelji, ki imajo skozi vse leto večrazredne šole in mo-

rajo vršiti pouk dvakrat na dan, drugi pa enorazredne samo z jutranjim poukom. V takih primerih je gotovo nujno, da se jemlje pri ocenjevanju v poštev tudi to dejstvo, sicer je krivica gotova stvar.

In zopet se drugi pritožujejo, da ni bil njihov razred nikoli med letom obiskan in izprašan od ravnatelja ali od nadrejenih oblastev, pa so vendar dobili slabo oceno. Kako to, in zakaj? Ali je okrožnico povzročilo pisanje znanega šovinstičnega, Slovencev nenaklonjenega tečnika, »Lunedi-ja«? Ali hoče okrožnica koga ščititi na škodo drugih? Težko je ugotoviti, ker ne delati krivice nikomur! Pri zadeti imajo seveda možnost pritožbe proti nezadovoljivi oceni in mnogi so to že storili. Najbolje pa bi bilo, in ta želja je med učitelstvom skoro splošna, da bi šolsko skrbništvo samo zadevo kot tako temeljito pregledalo in krivico popravilo.

Poleg tega pa smo mi mnenja, da je že skrajni čas, da se vlada odloči za objavo zakona za slovenske šole, da bo tudi učiteljsko sprejelo službo po zakonu in ne po trenutnih vidikih in bolj ali manj osebnih ozirih.

Za naše šole želimo izkušene in poštenjavne moči, da se bodo v predci res učili in napredovali. UCITELJE ZA SOLE, IN NE SOLE ZA UCITELJE! Takim učnim silam naše iskreno priznanje in zadovoljstvo, z voščilom tudi za njihov napredek.

PRISPEVKI ZA SKLAD IN VOLIVNI FOND:

N. N. za Uršičev sklad	dne 15. V. 1949	Lir 1.000.—
N. N. za Uršičev sklad	dne 24. V. 1949	» 300.—
Kobariški rojak svoji »Demokraciji«	Uršičev sklad	» 5.000.—
Narodnjak iz Sv. Križa za Uršičev sklad		» 220.—
Revnj delavec iz Naborne za Uršičev s. . .		» 225.—
Gosp. K. iz Trsta po p. č. r. dne 4.VI.49 za volivni fond		» 500.—
Škvarč M. za Uršičev s. . .		» 480.—

Vesti s Tržaškega

Opicina - Trieste

Nemalo je nas Opence pred dnevi presenetil rdeči neonski napis nad tramvajsko postajo: OPICINA - TRIESTE.

Mnenja smo, da bi bila tramvajska uprava lahko toliko uvidelna, da bi postavila vsaj dvojezičen napis, saj je večina potnikov — z izjemo policije in raznega uradništva — ter laške gospode, ki si čez poletje hodi zdraviti živce na naš Kras — slovenskih Kraševcev, ki jim je openski tramvaj važna prometna vez s mestom.

Ce tramvajška uprava tolerira, da je večina potnikov z Opčin slovenske narodnosti, da isto velja tudi za njeno lastno osebo in da so v tramvaju izobešeni trojezični — takoj po vojni nekaj časa celo štiri-jezični — napis o prepovedi kajenja in pljuvanja, potem mislimo, da bi tudi tramvaj se naprej funkcional kljub dvojezičnemu napisu nad postajo.

Pa še majhno vprašanje: kaj bi rekli gospodje Lah, če bi jim kje slovenska manjšina postavila napis v — slovensčini? Kar velja zanje, naj velja tudi za nas!

Javna čitalnica - kinematografske predstave

Javna čitalnica brezplačno organizira kinematografske predstave na prostem pri sedežih društev, ustanov, podjetij itd. Pričetek predstav ob 21. uri.

Za te programe je na razpolago približno 20 dokumentarnih filmov v italijanščini z naslednjimi vsebinami: vzgoja, znanost in tehnika, industrija, zemljepis, zgodovina, državna uprava, zdravstvo in higijena, poljedelstvo, kakor tudi 11 kinematografskih revij.

Zainteresirancem so na razpolago tudi dokumentarni filmi v angleščini.

Zaradi izbire sporeda in določitve dneva predstave, naj se zainteresirani obrnejo na Javno čitalnico v ulici Trento št. 2, telefon 5709.

Šopek cvetja učiteljsu in mladini nabrežinske občine

V soboto zvečer poslušam oddajo postaje Trst II. Po vesteh čujem vabilo nabrežinskih osnovnošolskih otrok na njihovo zaključno prireditev. Napovedali so nič manj kot Ribičičevo glasbeno sliko: »Kraljica palčkova«.

Osnovna šola na deželi ima pogum uprizoriti to sliko? Poročilo je povedalo, da je ta igra uprizorjena kot nadaljevanje v lanskem letu igrane igre »V kraljestvu palčkova«. Upriporitev te prve igre sem videl že na mnogih odrih, nadaljevanja pa so se ustrašili skoro vsi odrli! Le redki mestni odrli so se upali s tem nadaljevanjem na dan. Zato me je gnala radovednost v nedeljo v Nabrežino.

Imel sem srečo, da sem se preli do blaginje in dobil še enega izmed zadnjih razpoložljivih sedežev. Za menoj se cele gručice ljudi, dvorana pa že polna! Udeležba me je prepričala, da moja bojazen o dobrem izidu te igre ni bila utemeljena. Prepričan sem bil, da tu ne bo šale. Saj domače ljudstvo pozna najbolje svoje razmere, pozna svojo šolo in tako udeležba je le znak brezposojnega zaupanja do onih, ki imajo njihovo mladež v rokah.

Kar me je ob mojem prihodu najbolj iznenadilo, je bil kmečki voz s približno 35 otroki in duhovnik med njimi. Pred dvorano ml. povedo, da so to otroci iz Jamelj s njihovim veroučiteljem. Prišli so tudi oni iz Italije gledat nadaljevanje lanske igre. Blagor otrokom in vasi, ki ima takega dušnega pastirja. V prvih vrstah sem opazil kar celo skupino naše častice duhovščine. Vsi so bili iz nabrežinske občine.

Točno ob napovedani uri, bilo je vroče - a ljudstvo neverjetno mirno, se dvigne zastor. Prvi je nastopil nabrežinski otroški vrtec z raznimi točkami. Stiri do šestletni otroci, sicer s šibkim glasom, prvenci na odru, so krasno izvajali svoje točke. Posebno ljubeč je bil balet. Pri končni zahvali za ude-

ležbo je bila g. vrtnarica za njen trud lepo poplačana. Dobila je lep šopek cvetja, najbrž od strani staršev.

Kratek odmor. Kljub vročini, ki se opaža v poletnih dneh in nabito polnih dvoranah, je bilo občinstvo neverjetno mirno in disciplinirano. Celotni otroci, običajno najnemirnejše gručice, čakajo mirno in polni pričakovanja.

Po kratkem, zelo značilnem pozdravu in zahvali za udeležbo, predica druga deklica kratko vsebino lanske igre »V kraljestvu palčkova«. Zelo pametna misel. Nato sledi čitanje vlog in imena mladih igralcev. Našel sem jih krog štirideset. Kam jih bodo spravili na deželno odru, da bi igra zaradi tega ne trpela? Zastor se dvigne.

Ne, kaj takega pa ne! Oder predstavlja neverjetno sliko. Speči palčki v prijetnih skupinah v bajni podzemski jami, polni prekrasnih kapnikov, razsvetljenih v bajnih lučih. Scenarija, obleke, vsa oprema - vse je vredno vsakega mestnega odra. Bojazen za uspeh je izginila, tu bo res užitek! Razvoj prvega dejanja je kar kipek. Prinos mrtve kraljice v zlati prozorni rakvi je spravil ljudi v tako zadivljenje, da si čul po vsej dvorani en sam »ah«. Vrhunec prvega dejanja je bil prihod res jezične čarovnice. Kuhanje leka, brezgibnost mrtve kraljice, skrivajoči se norček, obujenje kraljice - vse je bilo dovršeno bodisi v izvajanju, kot tudi v opremi. Zbori palčkov in njihovo nepriljubeno kretanje po odru so me kar prevzeli. Vsak palček je določno vedel, kaj naj dela, kaj naj počne, kam naj se dene in čeprav je bila gneča na premelem odru večjih prevelika, se v izvajanju tega sploh ni opazilo zaradi temeljite priprave otrok.

Med prvim odmorom sem se prikradel za oder, da vidim te male umetnike tudi od blizu. Pojedina in kronanje, ki se vršita v drugem dejanju, sta bili popolni in zelo o-

kusno prirejeni. Ne vem katerega igralca bi bolj občudoval. Zal mi je, da ne poznam otrok, ker zaslužili so, da bi se jih imensko imenovalo. Če primerjam resnost kraljevo in učenjaka iz sosednjega kraljestva z živahnostjo in rafinirano igro norčeka in kuharke, se moram le čuditi, kje najde podeželska šola tak material! Posebno zadnja dva sta bila sijajna.

Krono predstavi pa sta postavili v tretjem dejanju kraljica s hrepenenjem po svobodi in kraljica vil v končnem baletu s svojimi vilami. Obe sta bili nepreosljudivi. To je dokazalo občinstvo z gromovitim plaskanjem in s klici za ponovitve. Po triurnem programu se je moral zaključek igre z baletom vil ponavljati... in občinstvu še ni bilo dovolj.

Priznam, da sem bil po tako lepem uspehu iznenaden. Igralci so res bili poplačani za njihovo mojstrovino, toda čudim se, da na učiteljsko, ki je bilo in ostane glavni umetnik cele prireditve, ni nihče pomislil... kot ne morem odobravati tudi popolno odsotnost govornih krogov pri takih prireditvah. Na tej prireditvi ni bilo znamenja znanih tržaških obrazov. Če take prireditve ne tvorijo vezi med mestom in deželo, kje naj potem iščemo mostove bratstva in medsebojne pomoči?

Kritik

»Jadranski koledar«

Obveščamo naše čitalce in somišljenike, da izide jeseni »JADRANSKI KOLEDAR« z bogato leposlovno, politično, gospodarsko, strokovno in običajno koledarsko vsebino.

Koledar bo pravi družinski prijatelj našega podeželnega in meščanskega, zlasti v dolgih zimskih večerih, in mu bo varen vodnik pri vsakodnevem gospodarskem in strokovnem udejstvovanju.

Prepričani smo zato, da ne bo zavednega Slovence, ki ne bi smatral za svojo dolžnost, seči po »JADRANSKEM KOLEDARJU«!

Vesti z Goriškega

Osebnosti

Ker sta prekoračila po zakonu predvideno starost, sta bila upokojena Slovenca, gospoda dr. Herman Ferjančič in dr. Peter Zink, oba višja sodna svetnika pri prizivnem sodišču v Benetkah. G. dr. Ferjančič in g. dr. Zink, ki sta srečno in častno dovršila svojo sodno službo, v katerem sta se izkazala kot odlična in vestna pravnik, želimo, da bi srečno in v miru uživala zasluženi počitek.

Nova doktorica

Gospodična Slavica Brezigar, učiteljica v Podgori, je dne 8. t. m. na vseučilišču v Benetkah dosegla doktorski naslov za tuje jezike. Obravnavala je tezo iz ruske literature. Gospodični Slavici Brezigar čestitamo k uspehu.

Diplomski izpit iz klavirja

Na državnem Konservatoriju v Benetkah je 30. junija napravil diplomatski izpit iz klavirja g. Gabrijel Devetak iz St. Mavra pri Gorici. G. Devetak je vojni invalid, ki je po prvi svetovni vojni zaradi nesreče popolnoma oslepel. K njegovemu uspehu mu zato tembolj toplo čestitamo.

Novi begunci

Dne 12. t. m. s opribežalo v Italijo tri družine iz Robedišča na Kobarškem, vsega skupaj 16 oseb. Na beg so šle kar ob svetlem soncu ob 10. uri zjutraj. Med temi begunci je petindesetletna stara Roža, ki je izjavila, da se je v Titovem raju bala umreti brez duhovnika.

Ze prve dni meseca maja t. l. je iz Robedišča pribežalo 19 oseb. Takrat so se titovci maščevali in odpeljali iz Robedišča 19 oseb neznan kam. Septembra 1947 so Robedišče štele 300 duš, danes pa samo še 110.

Položaj tujcev na Goriškem

Goriška kvestura je izdala okrožnico, v kateri pravi, da je notranje ministrstvo s svojo okrožnico št. 443-126136 od 1.6.1949 odredilo izgon iz države: a) tujcev, ki so prišli nepravilnim putem v Italijo in imajo dovoljenje na papirju rumene barve; b) tujcev, ki jim je dovoljenje za bivanje poteklo; c) tujcev, ki sploh nimajo kake veljavne izkaznice, t. j. dokumenta.

To določilo pa ne velja za begunce, ki so optirali za italijansko državljanstvo in za begunce, ki jih podpira mednarodna organizacija za begunce (IRO). Ta druga vrsta beguncev se mora vpisati pri tem uradu IRO v Gorici, ulica Morrelli 37, in sicer do 15. julija.

Kdaj deželne volitve?

Meseca decembra 1948 je notranji minister izjavil v poslanski zbornici in zagotovil, da se bodo deželne volitve vršile letos in bodo končane do 31. oktobra. Prav ta minister pa je zadnje dni na veliko zaupanje komunistov povedal, da se je vlada odločila razpisati volitve v deželni zbor šele spomladi leta 1950. Kot vzrok za ta odlog navaja notranji minister dejstvo, da se bodo prihodnje leto morale vršiti skoro po vseh občinah države tudi upravne občinske volitve, zato je boljše počakati, da se bodo oboje volitve vršile hkrati in na ta način prištediti na stroških. Pravi vzrok odlogu deželnih volitev pa je ta: vlada skuša odlašati z deželnimi volitvami, ker upa, da bo sčasoma padla premoč komunistov tudi v tistih deželah, kot n. pr. v Emiliji in Toskani, kjer imajo oni možnost, da odnesejo večino glasov.

Bolni na sladkorni bolezn, pozor!

V goriški bolnici (pri Rdeči hiši) je bil vzpostavljen antidiabetični center, ki bo pregledoval in zdravil vse v poštev prihajajoče bolnike.

Vsi oni, ki jih bo bolniški center priznal kot bolne na sladkorni bolezn, bodo mogli kupiti zdravilo insulin po državni ceni v bolniški lekarni dnevom od 9. do 12. ure na podlagi izkaznice, ki jo izdaja zdravstveni pokrajinski urad na prefekturi.

Antidiabetična ambulanta deluje v delavnikih od 8. do 9. ure.

Št. Maver pri Gorici

Selveg je začela pred dvema tednoma z deli za napeljavno električno luč v našo vas. Na križišču v Pevni, kjer se odcepi od glavne ceste pot, ki pelje proti St. Mavru in Podsaotinu, so začeli graditi kabino za transformator, na ostali progi proti šentmavski šoli pa postavljajo drogeve. Sedaj rešujemo vprašanje, kako izvesti napeljavo po vasi in posameznih hišah. Obrnili smo se na županstvo in na vodstvo družbe Selveg, da bi nam šli na roko in nam pomagali pri napeljavi, ker je med nami mnogo revnih hiš. Upamo, da naš korak ne bo brezuspešen in bo nam kmalu zasvetila prepotrebna električna luč, zlasti še, ker smo našli za naše potrebe mnogo razumevanja pri g. županu in pri ravnatelju inž. Perku.

Števerjan

V nedeljo 17. t. m. smo imeli pri nas birmo in praznik našega zaščitnika sv. Mohorja. Birme se je udeležilo kakih sto dečkov in deklic. Kolačev in bombonov ni manjkalo, da so bili birmanci in še drugi otroci prav veseli. Tudi slikarje je bilo videti, pa so se vendarle nekateri šli slikat v Gorico. Slovesno sv. mašo je opravil čg. dekan Novak iz Gorice.

V Števerjanu imamo letos sedem samostojnih gospodarjev več. Veliko Fabrisovo posestvo je šlo naprodaj in pokupili so ga domačini. Novi gospodarji so začeli svojega samostojnega gospodarstva praznovati na lep način. Naročili so zahvalno sv. mašo, katere so se udeležili vsi člani vseh sedmih družin in potem vsi držali praznik. Čutilo, kako veliko, neizmerno veselje so ti naši žilavi in pridni poljedelci doživeli, ko se jim je ponudila lepa prilika, da so se osamostojili. Rod za rodom so morali delati trdo, da so se preživljali. Sedaj naj uživajo rod za rodom kruh, ki si ga bodo sami pridelovali, a tudi sami uživali, brez velikih skrbi in duševne more. Da bi tem sedmim sledilo še veliko številov novih svobodnih gospodarjev v Števerjanu. Vse je mogoče, le obupati nikoli!

IZLETNIKI

in vsi, ki želite priti na počitnice

»Al Lago di Cavazzo«

se priporoča Elvira Zupančič

Albergo Belvedere

Samplago (Udine)

Mizarji kmetovalci podjetniki

ne plošče, furnir, parkete in drova nudí najugodnejše

CALEA

TEL. 90441 T R S T

Viale Sonnino, 24